

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ,

представени за участие в конкурса за доцент по направление 2.2. История и археология, за секция „Средновековни Балкани“, обявен в ДВ, бр. 55 от 19.06.2020 г.

Кандидат: гл. ас. д-р Владислав Иванов

Монография:

Приложение 01. Рицарите йоанити, кръстоносните походи и Балканите (XI–XIII в.). София, Институт за балканистика с Център по тракология – БАН / Издателство „Парадигма“, 2020, 504 с.; ISBN 978-619-7179-15-6; 978-954-326-426-1.

Монографията е посветена на историята на ордена на хоспиталиерите на св. Йоан Йерусалимски и нейните връзки с кръстоносното движение и политическата история на Източното Средиземноморие и Балканите в периода XI–XIII в. Хронологичните рамки на изследването обхващат периода от появата на първите хоспиталиери до прогонването на ордена от териториите на Сирия и Палестина през 1291 г. Трудът се стреми да допринесе за изясняването на историята на хоспиталиерите в източносредиземноморския и балканския регион и проучването на свързани с нея аспекти от политическата история на кръстоносните походи и посочените географски области. От структурна гледна точка изследването може да се раздели на две по-големи части. Първата от тях, която обхваща глави I–VII, е концентрирана върху историята на ордена на хоспиталиерите и кръстоносните походи в Източното Средиземноморие в периода от около 1050 до 1291 г. Вторият дял обхваща глави VIII–XI и е съсредоточен върху обобщаването и анализа на запазените свидетелства за присъствието на хоспиталиерите в Югоизточна Европа през периода XII–XIII в. и кръстоносната политика в региона. Специално внимание е отделено на развитието на взаимоотношенията между балканските източноправославни държави, латинския свят и основаните от кръстоносците държави на Балканите и в Близкия изток.

Първата глава „Основаването на йерусалимския хоспитал“ е посветена на историографските проблеми, свързани със създаването на епонимната за ордена

институция. Централно място тук заема анализът на изворите за историята на хоспиталиерите преди Първия кръстоносен поход. Специално внимание е отделено на свидетелствата за връзките между хоспиталиерите в Йерусалим и Византия. Следващата глава, „Първият кръстоносен поход и Византия“, представлява обзор на причините за появата на кръстоносното движение и организирането на Първия кръстоносен поход. Базирайки се на анализ на запазените извори и последните изследвания по темата, текстът очертава значението, което притежават събитията във Византия и политиката на император Алексий I Комнин (1081–1118) за провеждането на Първия кръстоносен поход. Накратко са разгледани и възникналите по време на похода противоречия между византийците и водачите на кръстоносните армии.

Третата глава на монографията, „Възходът на хоспиталиерите“, се спира върху историята на ордена през първите десетилетия на XII в. Текстът анализира причините и обстоятелствата, довели до превръщането на монасите от йерусалимския хоспис в международен религиозен орден. Проследени са връзките на ордена с папството, първите кръстоносци и владетелите на новоосновените държави в Светата земя. Подробно са разгледани първите свидетелства за милитаризирането на ордена. Темата за военизирането на йоанитите продължава и в четвъртата глава, озаглавена „Орденът на хоспиталиерите и разцветът на Йерусалимското кралство“. Друг основен предмет на интерес тук е геостратегическата обстановка в Леванта и политическите събития, в които взима участие орденът. Текстът разглежда връзките на ордена с кръстоносните начинания през 40–70-те год. на XII в. и участието му в съвместните походи на Византия и кралете на Йерусалим срещу Египет.

Петата глава „Орденът на хоспиталиерите и войната със Саладин“ обобщава свидетелствата за ролята на ордена в епичния конфликт, който отвъдморските франки водят срещу египетския султан Салах ад-Дин (Саладин) през 70-те и 80-те години на XII в. Текстът обобщава доказателствата, че войната срещу Саладин представлява важна повратна точка както в историята на свещените войни между християнството и исляма, така и в тази на йоанитите, като последните излизат от конфликта като организация с преобладаващо военен характер. Следващата глава VI „Орденът на хоспиталиерите в Леванта от Третия до Седмия кръстоносен поход“ разглежда историята на хоспиталиерите в Леванта от края на XII до средата на XIII в., като се спира по-подробно на политическата им роля в региона и участието им в кръстоносните походи. Седмата глава, „Орденът на хоспиталиерите и падането на

Отвъдморските земи“, е финална за първата част от настоящия труд. В нея е обобщена историята на ордена и кръстоносното движение в Леванта в последните десетилетия от съществуването на франкските държави в Сирия и Палестина. Особено внимание в глава VII е отделено на участието на йоанитите във войната с Мамелюкския султанат и политическите взаимоотношения между франките и новата регионална сила – монголите. Краят на главата съдържа преглед и анализ на събитието, което прекратява окончателно съществуването на основаните от Първия кръстоносен поход християнски държави в Леванта – обсадата и превземането на кралската столица Акра през 1291 г.

Втората част на монографията изследва присъствието на ордена на йоанитите в Югоизточна Европа и свързани с него аспекти от политическата история на региона. Проучването на споменатата проблематика започва с осма глава „Орденът на хоспиталиерите, кръстоносните походи и Византия през XII в.“ Началото на глава VIII е посветено на анализа на свидетелствата за установяването на ордена в Унгарското кралство през XII в. Текстът продължава с кратък обзор на контактите и отношенията между Западна Европа и Византия през XI–XII в., последван от детайлно проучване на изворите за съществуването на константинополската приория на ордена на йоанитите и взаимоотношенията между ордена и византийските власти през втората половина на XII в. Глава VIII завършва с анализ на влошаването на отношенията между римокатолическия свят и Византия в периода от т.нар. „Латинско клане“ в Константинопол до провеждането на Четвъртия кръстоносен поход (1182–1202).

Девета глава, „Хоспиталиерите в Латинската империя и Морея (1204–1294)“ обобщава и анализира запазените изворови свидетелства за присъствието на йоанитите в основаните след Четвъртия кръстоносен поход латински държави на Балканския п-в през XIII в. Текстът започва с анализ на причините за насочването на кръстоносците срещу Константинопол и основаването на Латинската империя, след което преминава към проучването на свидетелствата за пристигането и установяването на хоспиталиерите в завладените от латинците територии на Балканите и Мала Азия. Разгледани са темите за отношенията между ордена и първите латински императори и запазената информация за хоспиталиерските владения в Константинопол и Тесалия. Деветата глава на монографията завършва с анализ на изворите за присъствието на йоанитите в Ахайското княжество (п-в Пелопонес) между 1209 г. и 1294 г.

Десетата глава „Балканските православни държави и кръстоносните походи за спасяването на Латинската империя (1218–1240)“ се концентрира върху изясняването на кръстоносната политика и политическите взаимоотношения на Балканите в посочения в заглавието период. Подробно са разгледани свидетелствата за войната между коалицията от източноправославни балкански държави (Българското царство, Никейската и Солунската империи) и Латинската империя и нейните съюзници през третото десетилетие на XIII в. След това текстът преминава към съществуващата връзка между споменатия конфликт и темата за ордена на йоанитите и Балканите, анализирайки информацията за намесата на хоспиталиерите във войната между латинците и източноправославните държави, запазена в писмо на римския папа Григорий IX (1227–1241) от 13 март 1238 г. Глава X завършва с анализ на запазените изворови данни за кръстоносния поход на латинския император Балдуин II (1228–1273) през 1239–1240 г.

Последната XI глава „Орденът на хоспиталиерите, Унгарското кралство и Балканите“ изследва ранната история на йоанитите в земите на унгарската корона и участието им в унгарската политика по отношение на православните владения на Балканите и Латинската империя в края на XII и първата половина на XIII в. Текстът изяснява ролята на унгарските монарси в кръстоносното движение и техния опит да се възползват от него за завоевателните им планове спрямо балканските държави и контролираните от куманските племена територии в земите на юг и изток от Карпатите. Подробно са разгледани отношенията на хоспиталиерите с унгарския крал Андраш II (1205–1235) и вероятността за тяхна подкрепа на неговата кандидатура за латински император в периода между 1216 и 1218 г. Текстът продължава с обзор на унгарските кампании за завладяването и покръстването на куманските езичници и източноправославното население в земите на днешна Румъния и Молдова през двадесетте и тридесетте години на XIII в. Следва подробно изследване на участието на ордена в отбраната на Унгарското кралство срещу монголското нашествие в 1241–1242 г. Основното внимание във финалната част на глава XI е съсредоточено върху историята на дарението, което унгарският крал Бела IV прави на хоспиталиерите през 1247 г. Дарението, за което знаем преди всичко от запазената кралска диплома (грамота), включва цялата област Северин, разположена в близост до балканската граница на Унгарското кралство и правата за завладяване на земите до устието на р. Дунав. Текстът разглежда подробно политическите цели на дарението и проучва

вързките му с балканските държави чрез анализ на запазените изворови сведения и преглед на геостратегическата ситуация в региона през четиридесетте и петдесетте години на XIII в.

Приложенията към монографията съдържат общо двадесет превода на текстове на средновековни извори за историята на хоспиталиерите и кръстоносните походи през XII–XIII в., придружени с научен коментар. Девет от тях (номера 2; 7; 9–11; 13–14; 17 и 19) са преведени цели текстове на писма, поеми, були и дарителски грамоти, а останалите представляват избрани от автора откъси от различни хроники, написани през изследвания период. Предложените преводи се появяват за пръв път на български език, като някои от тях, например поемата „Съвет за императора“ на Раймбаут де Вакейрас и дипломата на унгарския крал Бела IV, издадена на 2 юни 1247 г., съдържат и сведения за българската средновековна история.

Глава от колективна монография:

Приложение 02. Военномонашеският орден на хоспиталиерите и Балканите (1204–1421). – В: Ал. Николов; Вл. Иванов; Н. Дюлгерев; С. Хинковски; К. Йорданов (съавтори), Западната експанзия на Балканите: военномонашеските ордени и италианските морски републики XII–XV век. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, УХК „Алма матер“, 2018, 59–113, ISBN 978-954-07-5020-0.

Публикацията е част от колективна монография, която разглежда отделни аспекти от експанзията на западноевропейските сили на Балканите в периода XII–XV век. Присъствието на ордена на хоспиталиерите в Югоизточна Европа между 1204 и 1421 г. е важен елемент от гореспоменатата експанзия, а темата за ролята на ордена като местна политическа сила до този момент не е била разглеждана цялостно в световната историография. Материалът обобщава и анализира голям брой изворови свидетелства и съвременни научни публикации.

Съществуването на ордена на хоспиталиерите на св. Йоан Йерусалимски е посветено на реализирането на най-важните кръстоносни цели: закрилата на пилигримите в поклонението им до Йерусалим и освобождението на Божи Гроб и други християнски територии от властта на „неверниците“. Плановите за изпълнението на тези цели

включват не само установяването на политическия контрол на франките над Йерусалим и околните територии, но и поддържането на сигурността на пътищата, които водят до там. Последната причина е една от най-важните, поради която в обсега на хоспиталиерската активност още през XII в. попадат и балканските земи. През Балканите минават основните сухопътни маршрути от Западна, Северна и Централна Европа към Светите земи, а предимно каботажното корабоплаване, което се практикува между XII и XIV в., води до неизбежната необходимост от използването на пристанищата в южната част на полуострова.

Една от последиците от пренасочването на Четвъртия кръстоносен поход към Византия и основаването на т.нар. Латинска империя е, че орденът на хоспиталиерите получава обширни балкански владения. По тази причина годината, в която кръстоносците превземат византийската столица –1204-та, е избрана като начална за настоящото изследване. За горна хронологична граница е предпочетена 1421 г., тъй като тогава едновременно умират османския султан Мехмед I (1413–1421) и великия магистър на ордена фра Филибер дьо Наяк (1396–1421), след което хоспиталиерите променят дотогавашната си политическа и военна стратегия.

Публикацията съдържа обстоен преглед на изворовата информация, свързана с ордена на хоспиталиерите и участието му в балканската политика в периода 1204–1421 г. Заключениета на автора са, че въвличането на ордена в местната политика постепенно нараства, за да достигне своя пик през последната четвърт на XIV и първото десетилетие на XV в. През изследвания период Балканският п-в и Егея се превръщат основното поле на сблъсък между най-голямата и агресивна мюсюлманска държава на епохата, Османската империя и западното християнство, но първоначалното установяване на ордена в гръцките континентална земи е свързано с изграждането на Солунското латинско кралство (1204–1224), а след това с т.нар. Ахайско княжество в Пелопонес, което устоява на опитите за византийска реконкиста чак до 1430 г. Във втората половина на XIV в. орденът на хоспиталиерите опитва да се превърне в „континентално-балканска“ политическа сила, като установи властта си над п-в Пелопонес и други части на съвременна Гърция. Текстът разглежда хипотезата, че главното основание за този „гръцки проект“ са хоспиталиерските планове за превръщането на гръцките земи в своеобразна християнска крепост и плацдарм за бъдещо кръстоносно настъпление срещу османските турци. Сред доказателствата за

последното са успешната защита на Коринт и други гръцки крепости от османските атаки в края на XIV и началото на XV в.

Публикацията разглежда и последиците от военноморските акции на родоските хоспиталиери, които нанасят тежки удари на силите на бейлиците от западния бряг на Мала Азия и османските турци. Чрез действията на флота си орденът ограничава нападенията на турските флотилии и спомага за запазването на независимостта на островите от Егейския архипелаг и християнските балкански пристанища. Анализирани са и участието на хоспиталиерите в други антиосмански акции, между които помощта, която хоспиталиерите оказват на императорите Йоан V и Мануил II Палеолог в междуособната война в Константинопол през 1390 г., кръстоносния поход на унгарския крал Сигизмунд и защитата на византийската столица при обсадата ѝ от османците между 1394 и 1402 г.

Публикации в сборници и научни списания:

Статии и преводи на изводи с коментар:

Приложение 03. Татарите и България (XIII–XIV в.). – В: Ив. Попова, Ал. Николов, Н. Дюлгеров (съст и ред.), *Mediaevalia. Quod Deus Vult. Сборник в чест на проф. дин Красимира Гагова*. София, 2013, 337–348, ISSN 1314-2755.

Статията представлява кратък обзор на отношенията между татарите от двата най-западни улуса на Монголската империя – т.нар. „Златна орда“ и Иранския илханат, със средновековните българи в периода XIII–XIV в. Разгледана е тезата, че влиянието на Иранския илханат върху българската история е незаслужено пренебрегвано в сравнение с това на Златната орда. Текстът посочва ролята на иранските татари за насочването на турската експанзия към Балканите.

Приложение 04. Военните (военномонашеските) ордени в Средновековието, *Алманах*, Брой 1, Година I, МИО (Младешка Историческа Общност), София, 2015 г., 21–30, ISSN 2367-802X.

Статията разглежда историята на средновековните военномонашески ордени. Накратко е описано устройството на ордените; изброяват се главните причини за тяхната поява, разцвет и упадък в периода между XII и XVI век.

Приложение 05. The Knights Hospitaller of Rhodes and their Involvement in the Balkan Political Affairs (1300–1421 AD). – In: *“Bulgarian-German Scientific Cooperation: Past, Present and Future”, Proceedings of the Humboldt-Kolleg, Sofia, 26–28 November, 2015.* Sofia, 2016, 129–136, ISBN 978-619-00-0517-9.

След установяването на властта на хоспиталиерите над егейския остров Родос и архипелага на Додеканезите латинският военномонашески орден взема активно участие в ред политически събития, които решават бъдещата съдба на Балканите. Материалът обобщава участието на хоспиталиерите в кръстоносните походи и т.нар. „свещени лиги“ на латинските сили, чиито действия са насочени главно срещу турското настъпление срещу балканските страни. Анализът на събраната информация заключава, че в изследвания период действията на ордена представляват значително препятствие пред турското нашествие и подкрепят борбата и оцеляването на балканските християнски държави.

Приложение 06. The Eurasian Nomads and the Balkans in the Early 1000's. – In: D. Borozan (ed.), *The 1000th Anniversary of St. Jovan Vladimir. Proceedings from the Scientific Conference, October 21, 2016, MASA, Podgorica.* Podgorica, 2017, 65–75, ISBN 978-86-7215-399-6.

В началото на XI в. Балканският п-в е сцена на епичен конфликт: войната между Първото Българско царство и Византия, която продължава няколко десетилетия. Публикацията изследва запазената информация за опита на последния български цар Йоан Владислав (1015–1018) и неговия съюзник Кракра да обърнат хода на войната, като се съюзят със силното номадско племе на печенегите, което владее териториите на север от р. Дунав. Важна роля в този опит играе българският властел Кракра, като в материала се затъпва теза, че преди това той вероятно се отцепва от властта на Йоан Владислав, подобно на владетеля на Дукля Йоан Владимир. Едва след като е атакуван от византийската армия, Кракра обединява силите си с българския цар и опитва да осигури подкрепата на печенегите за българската кауза. Преговорите са осуетени от византийската дипломация, а само година по-късно последните независими български земи са завладени и попадат под властта на император Василий II „Българоубиец“.

Приложение 07. Как се разделя християнският свят? Начало на конфронтацията между православния Изток и католическия Запад. – В: *Хармония в различията*. София, Академично издателство За буквите – О писменехъ, 2018, 63–70, ISSN 2367-7899.

В съвременната историография за начало на конфликта между православния и католическия свят обикновено се посочва църковната схизма между патриаршията на Константинопол и римското папство, обявена през юли, 1054 г. Но анализът на изворовите данни показва, че столетие по-късно малцина християни си спомнят за тази схизма, а Константинопол и Рим продължават да участват в общи начинания. Първият кръстоносен поход е организиран от папството след апелите за помощ, изпратени от Византийската империя. Това се случва половин век след предполагаемото „окончателно“ разделение между християните. Според автора на материала враждебността между християнските Изток и Запад ескалира едва между 1182 и 1204 г. Най-важните събития, които провокират появата на тази враждебност, са погромът срещу латинските търговци в Константинопол в 1182 г. и превземането на същия град от войските на Четвъртия кръстоносен поход през 1203 и 1204 г. Едва след посочените събития вече може да се говори за настъпването на истински конфликт не само между църквите, но и между тогавашните православни и католически страни.

Приложение 08. Сарацинските пирати и „Свещената война“ в Западното Средиземноморие през VIII–X в., *Годишник на Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“*, *Изследвания в чест на 60-годишнината на проф. д-р Красимира Мутафова*, Година II (XXXIV), XXXIV. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2019, 72–82, ISSN 2603-3534.

През VII–VIII в. Арабският халифат, теократична държава, основана от привърженици на наскоро основаната мюсюлманска религия, завладява огромни територии от трите континента на Стария свят – Азия, Африка и Европа. Завоевателите се борят не само за политическо господство, но и за разпространението и налагането на новата вяра на пророка Мохамед. „Свещената война“ на мюсюлманите, наричани от европейците „сарацини“, настъпва и в териториите на западното християнство. Между VIII и X в. сарацинските пирати атакуват на широк фронт бреговете на Западното Средиземноморие. Борбата с пиратите представлява тежко изпитание за християнските държави в тази част на света. В конфликта с „неверниците“ западните християни са

подкрепени от действията, които предприема римското папство. По тази причина много от акциите срещу сарацинските пирати в този период могат да се разглеждат като своеобразен предшественик на по-късните кръстоносни походи.

Приложение 09. За „необичайното“ българско име „Нергиса“ (Nergise) във венециански документи от края на XIV и началото на XV в., *Времена*, 16, Сдружение Скрипториум, 2019, 60–64, ISSN 2367-5527.

В публикацията се анализират сведенията за четири български робини с необичайното за българската антропонимия име „Нергиса“ (Nergise) във венециански документи от края на XIV и началото на XV в. Използвайки информацията на изворите, авторът проследява най-вероятния път на споменатите робини до робския пазар в Кандия, столицата на о. Крит, в периода между 12.10.1390 г. и 26.04.1414 г. От четирите случая най-подробни и интересни данни се съдържат в документа, съставен в Кандия на 12 октомври 1390 г. Въз основа на хронологията и данните на други извори авторът достига до заключението, че българката Нергиса, спомената в последния документ, е била пленена по време на османски поход срещу владенията на албанския вожд Джин Буа Спата (1358–1399) през 1389 или 1390 г. Материалът завършва с разглеждането на хипотезата, че името Нергиса е било привнесено в българската етническа среда от преселилите се на нейна територия кумани през XII–XIII в.

Приложение 10. Съдбата на тамплиерите и хоспиталиерите взети в плен в битката при Хатин през 1187 г., *Времена*, 17, Сдружение Скрипториум, 2019, 20–24, ISSN 2367-5527.

Публикацията е посветена на сведенията, които персийският хронист Имад ад-Дин ал-Исфахани (1125–1201) дава за съдбата на тамплиерите и хоспиталиерите, паднали в плен след известната битка при Роговете на Хатин на 3–4 юли 1187 г., спечелена от войската на египетския султан Салах ад-Дин (Саладин). За пръв път на български е преведено описанието на Имад ад-Дин на клането над пленниците, наредено от Салах ад-Дин, което един съвременен историк с основание нарича „един от най-грозните пасажи в арабската литература, уникален в своето злорадстване и бруталност“. Анализирани са мотивите за безпрецедентната заповед на султана. Авторът достига до заключението, че жестокото клане на беззащитните пленници и възторженото описание на придворния му хронист целят да представят Салах ад-Дин като безкомпромисен борец за вярата, за да издигнат престижа му в ислямския свят. Поведението на султана

в този случай влиза в пълен разрез с популярния му съвременен имидж на благороден и почтен мюсюлмански владетел, който се отнася милостиво с победените от него и обикновено постъпва по-цивилизовано от своите християнски противници.

Приложение 11. Ереста на българите и патарените в *Chronica Majora* на Матю Парис. – В: *Хармония в различията*. София, Академично издателство За буквите – О писменехъ, 2019, 235–241, ISSN 2367-7899.

Бенедиктинският монах Матю Парис (познат в българската историография и като Матей Парижки) е един от най-продуктивните английски средновековни хронисти. Главният му труд, т.нар. *Chronica majora*, съдържа ценна информация за разпространението на средновековните дуалистични ереси, които най-вероятно произлизат от българското богомилство, в Западна Европа през втората четвърт на XIII в. Голяма част от тази информация е позната и използвана от съвременните български историци, но авторското проучване показва, че някои пасажи са останали извън тяхното внимание. Настоящата публикация е насочена към разглеждането и анализа на информацията, съдържаща се в тези пренебрегнати пасажи от *Chronica majora*.

Приложение 12. Три описания на битката при Анкара, Балкани, Кн. 1/2012. Институт за балканистика с Център по тракология „проф. Ал. Фол“ при БАН – София, 2012, 84–88, ISSN 1314-4103.

Публикацията съдържа български преводи на описанията, съдържащи се в съчиненията на трима средновековни хронисти за битката при Анкара през 1402 г., снабдени с авторски предговор и научен коментар. Първото описание е взето от „История“ на гръцкия хронист Дука (ок. 1400 – сл. 1462 г.), второто – от „Житие на Стефан Лазаревич“ на българския духовник Константин Костенечки (ок. 1380 – ок. 1431). Третото описание принадлежи на гръцкия хронист Лаоник Халкокондил (1423 или 1430 – ок. 1490) и е взето от неговото съчинение „Изложение на историите“.

Приложение 13. Пътешествието на Ибн Батута в Турция през 30-те год. на XIV в. (I част), *Алманах* II/5, МИО (Младежка Историческа Общност), София, 2016, 94–100, ISSN 2367-802X.

Публикацията представлява български превод на запазеното описание от мароканския средновековен пътешественик Мохамед ибн Батута (1304–1368/69) за неговото пътуване в турските земи (п-в Мала Азия) през тридесетте години на XIV в. Преводът е

направен от англоезичното издание на известния шотландски ориенталист сър Хамилтън Аликзандър Роскийн Гиб (1895–1971), публикувано през 1984 г. Текстът е снабден с авторски предговор и научен коментар.

Приложение 14. Пътешествието на Ибн Батута в Турция през 30-те год. на XIV в. (II част), *Алманах* III/6, МИО (Младежка Историческа Общност), София, 2017, 65–78, ISSN 2367-802X.

Публикацията представлява български превод на запазеното описание от мароканския средновековен пътешественик Мохамед ибн Батута (1304–1368/69) за неговото пътуване в турските земи (п-в Мала Азия) през тридесетте години на XIV в. Преводът е направен от англоезичното издание на известния шотландски ориенталист сър Хамилтън Аликзандър Роскийн Гиб (1895–1971), публикувано през 1984 г. Текстът е снабден с авторски предговор и научен коментар.

Приложение 15. Пътешествието на Ибн Батута в Турция през 30-те год. на XIV в. (III част), *Алманах* III/7, МИО (Младежка Историческа Общност), София, 2017, 67–74, ISSN 2367-802X.

Публикацията представлява български превод на запазеното описание от мароканския средновековен пътешественик Мохамед ибн Батута (1304–1368/69) за неговото пътуване в турските земи (п-в Мала Азия) през тридесетте години на XIV в. Преводът е направен от англоезичното издание на известния шотландски ориенталист сър Хамилтън Аликзандър Роскийн Гиб (1895–1971), публикувано през 1984 г. Текстът е снабден с авторски предговор и научен коментар.

Студии

Приложение 16. Рицарите хоспиталиери от Родос и кризата на балканските християнски държави между битката при Никопол и мирния договор от Галиполи (1396–1403). – В: Хр. Беров (ред.), *XVI Кюстендилски четения 2009 г. „Кризите в историята“*, Исторически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“, Регионален исторически музей – Кюстендил, София, 2011, 77–95, ISBN 978-954-8191-18-0.

Материалът изследва ролята, която военномонашеският орден на хоспиталиерите от Родос играе за балканските християнски държави в кризисния за тях период между

битката при Никопол и мирния договор от Галиполи (1396–1403). След разгрома, който османският султан Баязид I Йълдъръм нанася на кръстоносния поход, предвождан от унгарския крал Сигизмунд I Люксембургски, при Никопол, християнските балкански държави са заплашени повече отвсякога от турско завладяване. Използвайки запазените извори от периода и съвременните научни разработки, статията се стреми да покаже, че през тези седем години хоспиталиерите от Родос са единствената латинска политическа сила, която води постоянни антиосмански действия и същевременно подкрепя обсадените от Баязид I Константинопол и Морея.

Приложение 17. Кръстоносни походи и латински военни акции в Леванта, 1292–1334, *Mediaevalia*, Специално издание. Сборник в памет на доц. д-р Георги Сотиров (1946-1998). София, 2011, 215–254, ISSN 1314–2755.

Студията разглежда свързаните с кръстоносното движение военни и политически акции на латинските (римокатолическите) сили в региона на Източното Средиземноморие между 1292 и 1334 г. Хронологичните граници на изследването съвпадат с окончателното елиминиране на латинските държави по сирийско-палестинското крайбрежие, настъпило след превземането на Акра (1291 г.) и организирането на първата „Свещена лига“ за борба срещу турските нападения в Егейско море. Материалът е насочен към изясняването на хронологията на изследваните събития и тяхната роля в кръстоносното движение, което именно в този период започва да променя главните си цели от борба за възвръщането на Йерусалим към отпор срещу турското настъпление от Мала Азия към Европа. Особено внимание е отделено на ролята на ордена на хоспиталиерите–йоанити, Византийската империя и опитите за сключването на общохристиянски съюз за възпирането на турските нападения срещу балканските брегове.

Приложение 18. Причини и предпоставки за завоевателния поход на ордена на хоспиталиерите срещу о. Родос и архипелага на Додеканезите, *Mediaevalia*, год. I, 2011, кн. 3, 72–102, ISSN 1314-2775.

Публикацията обобщава причините и предпоставките за завоевателния поход на ордена на хоспиталиерите срещу егейския остров Родос и архипелага на Додеканезите, който започва през 1306 и завършва в 1310 г. със завладяването на споменатите територии. Проследени са промените в устройството на ордена в периода след превземането на Акра (1291 г.), както и участието на хоспиталиерите в неуспешните кръстоносни акции,

насочени към възстановяването на латинската власт в Сирия и Палестина до падането на о. Руад (1303 г.), и гражданската война в Кипър. Допълнително материалът се стреми да пресъздаде геополитическата обстановка в региона на Родос в началото на XIV в. и да посочи процесите и събитията от периода, които оказват най-голямо влияние за започването на похода.

Приложение 19. „Гръцкият“ проект на ордена на св. Йоан Йерусалимски. – Във: Вл. Станев (ред.), *XVII Кюстендилски четения 2010 г. „Провалите в историята“*, Исторически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“, Регионален исторически музей – Кюстендил, София, 2012, 117–128, ISBN 978–954–8191–19–7.

Студията разглежда провала на т.нар. „гръцки проект“ на ордена на хоспиталиерите, чиито опити да бъде осъществен продължават близо половин столетие от средата на XIV до началото на XV в. Главната цел на проекта е установяването на властта на ордена над голяма част от континентална Гърция. Материалът определя многобройните причини, които осуетяват проекта въпреки продължителните усилия за неговата реализация. Сред причините за неговия неуспех изпъкват междуособните борби на западните и балканските владетели, избухването на т.нар. „Велика църковна схизма“ в Западна Европа, невъзможността за установяването на ефикасен контрол над размирните наемници от Наварската компания и поражението на великия магистър Хуан Фернандес де Ередия от албанския деспот Джин Буа Шпата.

Приложение 20. Свещената лига от 1332–1336/7 г. като фактор в регионалната политика в Източното Средиземноморие, *Историческо бъдеще*, Год. XVI, 2012, 1-2, 116–144, ISSN 1311-0144.

Студията разглежда ролята на първата Свещена лига в политическата история на Източното Средиземноморие. Последователно са представени причините за появата на лигата; сложните преговори и перипетии около нейното организиране и последвалите действия на съюзническия флот срещу турските „морски“ бейлици по западното крайбрежие на Мала Азия. Материалът предлага нов поглед върху описаните събития и изяснява тяхната хронология. Авторът достига до заключението, че Свещената лига от 1332–1336/7 г. е първият кръстоносен поход, насочен пряко срещу спирането на турското настъпление срещу Европа, а нейните действия имат дълготрайни последици върху политическата съдба на региона.

Приложение 21. The Ottoman Expansion on the Balkans and the Crusade of the Master Fr. Juan Fernandez de Heredia, *Mediaevalia*, год. II, 2012, кн. 4, 6–47, ISSN 1314-2755.

Публикацията проследява ранните етапи от османската експанзия на Балканите и връзката ѝ с организирането на кръстоносния поход, предвождан от великия магистър на ордена на хоспиталиерите Хуан Фернандес де Ередия (1377–1396). След поемането на васалитет от византийските императори пред османския емир Мурад I (1362–1389) и пагубната за балканските християни битка при Черномен (26.IX.1371) римското папство е алармирано и решава да обяви кръстоносен поход срещу османските турци. Студията проследява усилията на папа Григорий XI (1370–1378) да организира похода съвместно със своя верен съюзник – хоспиталиера Хуан Фернандес де Ередия. Последният е провъзгласен от Григорий за предводител на кръстоносците и неговия орден през 1377 г. Текстът изяснява причините, довели до пренасочването на похода на Ередия от османските територии в Тракия към владенията на албанския деспот Джин Буа Шпата в Епир и хода на събитията, довели до поражението на кръстоносците в 1378 г.

Приложение 22. Sancta Unio or the Holy League 1332–36/37 as a Political Factor in the Eastern Mediterranean and the Aegean, *Études Balkaniques*, XLVIII, № 1, Institut d'Études balkaniques & Centre de Thracologie, 2012, 142–177, ISSN 0324-1654.

Студията систематизира и анализира сведенията на историческите извори за Свещената лига от 1332–1336/7 г. и ролята на лигата като политически фактор в Източното Средиземноморие и Егейския регион. Текстът представя причините за появата на лигата; сложните преговори и перипетии около нейното организиране и последвалите действия на съюзническия християнски флот срещу турските „морски“ бейлици по западното крайбрежие на Мала Азия. Материалът предлага нов поглед върху описаните събития и изяснява тяхната хронология. Авторът достига до заключението, че съществуването на Свещената лига от 1332–1336/7 г. е значимо събитие в историята на региона, кръстоносните походи и турската експанзия към Европа, което има някои важни последици за бъдещото им развитие.

Приложение 23. Възникването на „гръцкия“ проект на ордена на св. Йоан Йерусалимски и неговите политически аспекти (1353–1404 г.). – В: Симеонова, Л.

(съст. и ред.), *Балканите и светът: modus concurrendi* [Studia balcanica 30]. София, ИБЦТ, 2014, с. 143–165, ISBN 978-954-8536-14-1.

Публикацията анализира и систематизира сведенията за възникването на „гръцкия“ проект на ордена на родоските хоспиталиери и неговите политически аспекти в периода между 1353 и 1404 г. Въпросният проект се появява за пръв път в средата на петдесетте години на XIV в. и цели поставянето на части от днешна континентална Гърция под властта на хоспиталиерите. Авторът определя три фази в развитието на проекта, при всяка от които той е изоставян за определен период и след това е възраждан наново. Разгледана е хипотезата, че върху появата на проекта оказва влияние развитието на гражданската война във Византия между императорите от фамилията Кантакузин и Палеолози и предполагаемите съюзнически отношения между Кантакузините и римския папа Инокентий VI (1352–1362).

Приложение 24. Борбата за политическо и конфесионално влияние над земите по Долния Дунав. – В: *Поломието, находки, събития, личности. VII и VIII национални научни конференции*. Велико Търново, Издателство „Фабер“, 2016, 760–777, (44 730 знака = 24 стр.), ISBN 978-619-00-03649.

Основната цел на публикацията е да представи борбата за политическо и конфесионално влияние над земите по Долния Дунав в последните три десетилетия на XIII и началото на XIV век. Материалът започва с въведение в по-ранната история на Влашката равнина. Авторът проследява своеобразната политическа анархия, настъпила в региона след монголското нашествие от началото на 40-те години на XIII в. и последвалите опити на различни близки държави и независими владетели да се възползват от нея. Разгледана е хипотезата за формирането на коалиция между източноправославни сили (Българското царство, Сръбското кралство, Видинското княжество и Влашкото войводство), насочена срещу експанзията на католическото Унгарско кралство.

Приложение 25. „Еретичното“ учение и бунтът на шейх Бедреддин Симави – политически и религиозни аспекти. – В: *Поломието, находки, събития, личности. VII и VIII национални научни конференции*. Велико Търново, Издателство „Фабер“, 2016, 803–812, (43 398 знака = 24 стр.), ISBN 978-619-00-03649.

Материалът обобщава политическия и социалния контекст на въстанието, вдигнато от турския шейх Бедредин Симави срещу османската власт на Балканите и Мала Азия през второто десетилетие на XV в. и неговите преки последици. Разгледано е влиянието на популярните в периода дервишки хетеродоксни секти върху военизираните турски колонии в Тракия, където израства бъдещият шейх. Специално внимание е отделено на връзката между Бедредин и османския владетел Муса (1410–1413). Публикацията завършва с изясняването на хода на бунта на Бедредин и неговите последователи на Балканите и в Мала Азия и хронологията на описаните събития.

Приложение 26. По границите на християнска Европа: степните номади и „цивилизованите“ държави, светът „отвъд реките, горите и планините“ през XII в., *Времена*, бр. 9 (април, 2016). София, 2016, 11–25, (59 492 знака = 33 стр.), ISSN 2367-5527.

Материалът проследява историята на номадските племена, населяващи степните територии на север от Черно море и отношенията им с граничещите с тях християнски страни през XII в. Анализът на автора достига до заключението, че онази част от Великата евразийска степ, която граничи с християнските държави в Европа, през XII в. все още принадлежи на един изцяло различен свят от своите съседи и има много малко общо с тях. В степните територии понякога намират убежище изгнаници, които обаче след бягството си вече не са възприемани като част от християнската цивилизация, а по-скоро като поредното „скитско“ или „куманско“ племе. От друга страна, разгледаният в публикацията период вещае промени, тъй като именно през него съседните християнски страни започват първите сериозни опити да наложат влиянието си над степните племена.

Приложение 27. Разгромът на куманите от монголите през първата половина на XIII в. Рах Сутапаса от Волга до Дунав като щит на християнска средновековна Европа, *Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“*, Т. 99 (18). София, Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“, 2017, 179–195, (53 146 знака = 29 стр.), ISSN 1311-784X.

Публикацията обобщава ролята на щит за християнска Европа, която изиграва куманската племенна общност, господстваща в периода XI–XIII в. над западната половина от т.нар. Велика степ. Текстът започва с определяне на историческите

процеси, които превръщат Европа в „земя на християнството“ и продължава с обзор на периода на куманската доминация над пограничните степни територии. За разлика от предишни и бъдещи политически обединения на степни племена в посочения регион, куманите до голяма степен попадат под влиянието на съседните християнски държави. Непосредствено преди монголското нашествие в първата половина на XIII в. християнските граници със степните номади са стабилни, а отношенията са по-скоро съюзнически. Куманските племена упорито се съпротивляват срещу монголската агресия, която след това се насочва срещу европейските християнски страни. Дълго време териториите, доминирани от куманите, *Rex Cumanica*, играят ролята на щит на християнска средновековна Европа срещу по-враждебни и агресивни номадски племена.

Приложение 28. Сръбското кралство и Българското царство в борбата за политическо влияние над земите по Долния Дунав в края на XIII в. – В: Л. Симеонова; Л. Тасева (съст. и ред.), *Балканите като световен кръстопът: контакти и обмен* [Studia balcanica 32]. София, Гендрил, 2017, 143–153, (39 425 знака = 21 стр.), ISBN 978-954-92809-6-8.

Публикацията разглежда причините и последиците от слабо познатото от изворите съперничество между Сръбското кралство и Българското царство за политическо влияние над земите по Долния Дунав в края на XIII в. След анализ на наличната изворова информация и съвременната научна литература авторът достига до заключението, че през последните две десетилетия на XIII в. Сръбското кралство „иззема“ от Унгария ролята на главен съперник на Второто българско царство за политическото върховенство над земите, разположени по Долния Дунав от Белград до Видин. В тази борба България взема участие по-скоро индиректно – като подпомага практически независимите местни владетели, каквито са видинския княз Шишман и господарите на областта Браничево Дърман и Куделин. Главна роля в съдбата на региона играе монголският темник Ногай, чиито васали стават българските царе и сръбските крале. Въпреки това от ситуацията в най-голяма степен се възползва Сръбското кралство, което в този период за пръв път простира границите си до р. Дунав.

Приложение 29. Миграцията на куманите на Балканите в края на 30-те и началото на 40-те години на XIII в., *Балкани*, Кн. 6.2/2017. ИБЦТ–БАН, 2017, 14–26, (44 064 знака = 24 стр.), ISSN 1314-4103.

Една от най-големите победи на основаната от легендарния Чингис хан Монголска империя е разгромът, нанесен на конфедерацията на куманските племена през първата половина на XIII в. Голяма част от оцелелите кумани поемат пътя на емиграцията. Мнозина от тях намират убежище в балканските държави, с които имат стари съюзнически връзки. В публикацията се разглеждат изворите свидетелства за куманската миграция на Балканите в средата на XIII в. Авторът стига до заключението, че в периода 1238-1243 г. има не по-малко от три отделни кумански миграции на териториите на Българското царство и други балкански страни. Преселниците изиграват съществена роля в историята на някои от днешните балкански народи, а топоними с кумански произход се срещат много често в източната половина на Балканския п-в.

Приложение 30. Краят на средновековната Пернишка крепост като епизод от политическите промени в Централните Балкани в края на 80-те и началото на 90-те години на XII в. – В: Г. Николов; В. Крумова (ред.), *Кракра* 1/2020. София – Перник, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020, 133–151, (41 679 знака = 23 стр.), ISBN 978-954-07-4981-5.

Съвременните български изследователи достигат до заключението, че Пернишката крепост е разрушена и изоставена в края на XII в. Настоящата студия се опитва да изясни причините, които довеждат до споменатото събитие, както и да даде по-точна хронология за разрушаването и изоставянето на крепостта. Чрез анализ на наличната изворова информация авторът стига до заключението, че Перник най-вероятно е разрушен и изоставен по време на военната кампания на сръбския велик жупан Стефан Неманя (1166-1196) срещу Византия във втората половина на 1189 и началото на 1190 г. Изследването също така обобщава причините за войната между Византия, България и Сърбия в края на осемдесетте и началото на деветдесетте години на XII в. и предлага хронология на различните етапи във военните действия на централния балкански фронт (земите в близост до стария римски път *Via Diagonalis*). Специално внимание е отделено на ролята на Третия кръстоносен поход в описаните събития. Преминаването на кръстоносците през балканските земи и техният конфликт с Византия са най-

вероятният повод за военната кампания на Стефан Неманя, която довежда до разрушаването и изоставянето на средновековната крепост на хълма Кракра.